

Резюмета на публикациите

на д-р Валентина Милчова Миткова,

представени за участие в конкурс за „доцент“ по професионално направление

3.5 Обществени комуникации и информационни науки (Книгознание,

библиотекознание и библиография - История на книгата),

обявен в Държавен вестник, бр. 92 от 18.11.2022 г.

Хабилитационен труд (монография):

- **Валентина Миткова. *Пол, периодичен печат и модернизация в България (от края на XIX до 40-те години на XX век)*. София: Университетско издателство „Св. Климент Охридски“, 2022, 261 с.; ISBN 978-954-07-5588-5**

Монографията проследява начина, по който периодичният печат, адресиран към женската читателска публика в България от края на XIX до 40-те години на XX в. допринася за еманципацията и културната модернизация на представителките на женския пол. Изборът на полово сензитивен ракурс към историята на националните цивилизационни усилия и трансформации в разглеждания период е двустранно мотивиран: в българската ѝ версия (подобно на други европейски и балкански контексти) модернизацията в нейните социални, политически, икономически и културни параметри не реферира еднакво към мъжете и жените; докато в контекста на традиционната историография модернизационните процеси са интерпретирани и осмислени ексклузивно в мъжки термини, то начинът, по който новите модуси на съществуване и формирането на еманципирани идентичности рефлектират върху представителките на женския пол, остава в периферията на изследователското внимание. Солидаризирайки се със съвременните феминистки изследвания в световен мащаб, настоящото изследване, напротив, е ръководено от убеждението, че промените в статуса и себеусещането на жените в контекста на модерната епоха, стратегиите на последните за предоговарянето на половите режими, кодирани от традицията, са теми, заслужаващи справедливо позициониране в световната (и в българската) нова и най-нова история.

Като аналитичен инструмент в така набелязаната посока изследването се спира върху периодичния печат и в частност – върху печата, адресиран към женската читателска аудитория – модерна форма на публичност с висока документално-историческа стойност поради способността ѝ да „запечатва“ автентичните дискурси на времето. Въпреки задълбочените анализи, присъщи за отделни репрезентативни проекти и изследвания, рефериращи към женските издания, българският женски печат все още очаква цялостното си проучване като поле, в което се конструират и реконструират женските колективни идентичности и активности, като форум да обсъждане на „женския въпрос“ и осмисляне на публичните интервенции. Ролята му на инструмент за усъвършенстване на женското писане и четене, на пространство за комуникация и изграждане на междуличностни контакти, на платформа за асимилиране на модерните (буржоазни) модуси на съществуване на свой ред се нуждае от допълнително проучване. Не на последно място, женските издания следва да бъдат анализирани като продукт на предприемаческа активност – обективация на желанието (и смелостта) на част от образованите и интелигентни българки да прекратят рамките на частната сфера и да се сблъскат с предизвикателствата на публичността. Фокусирайки се върху избрани образци на женски периодични издания от края на XIX до 40-те години на XX в., настоящото проучване е опит за запълване на част от празнините в така очертан изследователски контекст.

Към изследователския си обект проучването тръгва, полагайки въпросите на женския периодичен печат, на женската издателска и журналистическа дейност в по-общия контекст на съвременните феминистки изследвания, третиращи женското авторство. Първа глава акцентира върху нагласите за устойчивото есенциализиране на женското писане и маргинализирането му в исторически план – обективация на половите йерархии в разпределението/достъпа до културен капитал, проследява усилията на съвременната феминистка критика за реконструкция на женската книжовна история в плана на андроцентричната литературна традиция. Пристъпвайки към тази задача, текстът проследява основни идеи и направления, обективирали развитието на феминистката литературна критика в световен мащаб от началото на 60-те и през 70-те години на XX в., както и колективните усилия (от 90-те години на XX в. насетне) на редица български изследовател(к)и да снабдят с нова публична видимост родните авторки, позиционирани в периферията на опериращия литературен канон. Проблематичното битие на последните, както и опитите им да реализират творческия си потенциал въпреки патриархалните нагласи, дефинитивни за българския литературен

контекст, са илюстрирани от предложените в главата историографски ракурси към българското женско писане от края на XIX до 40-те години на XX в.

Като специфичен ракурс в съвременните феминистки изследвания върху женския интелектуален опит в сферата на книжовността, попадащ в широкия проблемен периметър на женското писане, в оптиката на първа глава попадат и проучванията на женския периодичен печат в контекста на модерната епоха и модернизма. В тази си част работата обръща внимание на търсенията на западната изследователска традиция с подобна ориентация, както и на постиженията, резултат на все по-засиления изследователски интерес към периодичните издания, адресирани към женската читателска публика, демонстриран в рамките на съвременните феминистки изследвания в Югоизточна Европа – в сръбския, гръцкия и турския национален контекст. На този фон е експонирана недостатъчната проученост на женския периодичен печат у нас, въпреки наличието на отделни представителни проекти, рефериращи към конкретни женски издания, сензитивни към политиките на пола в рамките на българската национална държава.

Задачата на втора глава е да направи стъпка именно в тази насока. Позиционирайки въпросите на женския периодичен печат в контекста на българската модернизация, в началото на раздела са проследени локалните рефлексии върху „женския въпрос“, обективирани в аргументите на „литературния феминизъм“ от края на XIX в., трасиран е пътят (посредством акцент върху възрожденското женско писане и ангажирането на жените с различни форми на социален активизъм) на постепенното „осъзнаване“ на представителките на женския пол в плана на националното, на разширяването на женските полови роли в посока на обществените дела. В качеството му на първа медийна реконструкция на „литературния активизъм“ в български контекст и първи опит за списване на „женско“ издание, в оптиката на главата попада Славейковата „Ружица или ред книжки за жените“ (1871) с проблематичния характер на нейната еманципаторска стратегия.

Следващата част на втора глава се фокусира върху модернизационните процеси и европеизационните тенденции в България. Специален фокус работата поставя върху мястото на жените, отчитайки факта, че въпреки институционалните и инфраструктурни промени, асимилирането на модерни (външни) форми на градски живот, менталността и нормативната култура на българското общество демонстрират изключителна инертност. Пряка обективация на последното е лишениостта на представителките на женския пол от голяма част от правата, привилегиите и ресурсите, предвидени за сънародниците им

мъже (в сферата на образованието, професионалния живот и политическото представителство) – ключово средство за култивирането на съзнание за колективна идентичност сред българките, както и на чувство за принадлежност към „втория пол“.

Развитието на периодичния печат като модерна форма на публичност, дефинитивна за облика на българската национална държава, е обект на внимание на последната част на втора глава. В модернизационния контекст на разширяваща се публична сфера, на развиваща се печатна култура, повишена грамотност и увеличаваща се читателска публика, стимулирала по-плуралистично писане, както и проблематизиране на специфични реалности, свързани с жените, е позиционирана самостоятелната категория на женския периодичен печат. Според ръководните им принципи и редакторска политика женските периодични издания в модерна България типологизирани, поделени в две големи категории. В първата се позиционират издания с ясно заявен „индивидуалистки“ феминистки дискурс според терминологията на Керън Офън, акцентиращи върху значими социални и политически въпроси, рефериращи към ситуацията на „втория пол“, и женски вестници и списания, насочени към модернизиране и еманципиране на българките в частната сфера на дома и семейството, съзнателно избягващи открита политизация, но често инкорпориращи „релационнофеминистки“ аргументи в своята реторика.

Задачата на последната, трета глава е да покаже, че в периода от създаването на националната държава до 40-те години на XX в., създавайки алтернативно публично пространство, в което представителките на женския пол са активно въввлечени като авторки и читателки, социални и политически субекти, женският периодичен печат в България в качеството му на икономическа, политическа и културна единица функционира като силен социален механизъм, способен да трансформира женските идентичности, да играе ключова роля в ангажирането на жените със създаването и осмислянето на ново, по-отворено към „втория пол“ гражданство. Различните стратегии за еманципиране и модернизиране на българските жени, обективирани от изданията с домакински и експлицитно феминистки профил, са артикулирани чрез детайлното вглеждане в съдържателните аспекти, редакторските политики и рецепцията на представителни медийни образци от двете категории.

The monograph traces the way in which the periodical press addressed to the female readership in Bulgaria from the end of the XIX century till the 1940s contributed to the emancipation and cultural modernization of women's gender. The choice of a gender-sensitive approach to the history of national civilization efforts and transformations in the period under consideration is doubly motivated: in its Bulgarian version (similar to other European and Balkan contexts), modernization in its social, political, economic and cultural parameters did not refer equally to men and women; while modernization processes had been interpreted and understood exclusively in male terms by traditional historiography, the way in which the new modes of existence and the formation of emancipated identities reflected on women had remained on the periphery of research attention. In solidarity with contemporary feminist studies worldwide, the present study, on the contrary, is guided by the conviction that changes in the status and self-perception of women in the context of the modern era, their strategies to renegotiate gender regimes encoded by tradition, are themes, deserving proper positioning in the world (and Bulgarian) new history.

The study's initial approach to women's periodical press and women's publishing and journalistic activities is to place them in the more general context of contemporary feminist studies on female authorship. The first chapter of the monograph focuses on the practices of the sustainable essentialization of women's writing and its marginalization in historical terms, interpreted as a clear articulation of the gender hierarchies in the distribution/access to cultural capital. The text traces the efforts of modern feminist criticism to reconstruct women's literary history in the plan of the androcentric literary tradition. The main ideas and directions in the development of feminist literary criticism on a global scale from the beginning of the 1960s and in the 1970s are outlined, as well as the collective efforts (from the 1990s onwards) of a number of Bulgarian researchers to provide Bulgarian literary women (traditionally marginalized) with new public visibility. The problematic existence of Bulgarian women writers, and their attempts to prove themselves intellectually despite patriarchal attitudes are illustrated by the historiographic perspectives on Bulgarian women's authorship from the end of the XIX century till the 1940s.

Falling within the broad problematic perimeter of women's writing, the optics of the first chapter also includes studies of women's press in the context of the modern era and modernism. The text pays attention to the trajectories of the Western research tradition, as well as to the achievements resulting from the ever-increasing research interest in women's periodicals demonstrated by the contemporary feminist studies in Southeastern Europe – in the Serbian, the Greek and the Turkish national contexts. Against this background, the insufficient study of

women's press in Bulgaria is exposed, despite the presence of separate representative projects referring to specific women's periodicals, sensitive to gender policies within the Bulgarian nation state.

The task of the second chapter is to take a step in the above-mentioned direction. Positioning women's periodicals in the context of the Bulgarian modernization, the monograph traces the local reflections on the "women's question" objectified in the arguments of "literary feminism" from the end of the XIX century, as well as the development (through women's writing and engagement with various forms of social activism) of female "awareness" in the plan of the national causes. Specific attention is paid to the expansion of women's roles in the direction of the public sphere. The text also focuses on the first media reconstruction of the "literary activism" in the Bulgarian context – the women's periodical "Ruzhitsa" (1871) by P. Slaveykov with its problematic emancipatory strategy.

The second chapter also comments on the modernization processes and Europeanization trends in the Bulgarian nation state. Special attention is paid on the place of women, taking into account the fact that despite the institutional and infrastructural changes, the assimilation of modern (external) forms of urban life, the mentality and normative culture of Bulgarian society demonstrated exceptional static. Women's deprivation from a large part of the rights, privileges and resources (in the sphere of education, professional life and political representation) provided for male citizens was a clear articulation of the resistance of the patriarchal mentality in the country, but also a lever for cultivating an awareness of collective identity among Bulgarian women, as well as a sense of belonging to the "second sex".

The development of the periodical press as a modern form of publicity, functioning in the Bulgarian national state, is the subject of attention in the last part of the second chapter. Within the modernization context of the expanding public sphere, the developing print culture, the increased literacy and readership, stimulating more pluralistic writing, as well as problematization of specific realities related to women, the independent category of women's periodicals is positioned. According to their guiding principles and editorial policy, women's periodicals in modern Bulgaria are typologically divided into two large categories. The first group consisted of periodicals with a clearly stated "individualist" feminist discourse according to the terminology introduced by the American historian Karen Offen. Their articles focused on significant social and political issues referring to the situation of the "second sex" in the country. The second group included newspapers and magazines aimed at modernization and emancipation of Bulgarian women in the private sphere of home and family, consciously

avoiding overt politicization but often incorporating "relational feminist" arguments into their rhetoric.

The task of the last, third chapter of the monograph is to show that in the period from the establishment of the Bulgarian nation state to the 1940s, creating an alternative public space in which women were actively involved as authors and readers, social and political subjects, Bulgarian women's press as an economic, political and cultural unit functioned as a strong social mechanism capable of transforming women's identities, played a key role in engaging women with the creation and interpretation of a new citizenship, more open to the "second sex". The various strategies for the emancipation and modernization of Bulgarian women, objectified by periodical with a household and explicitly feminist profile, are analyzed by the text through a detailed look at the contents, editorial policies and the reception of representative media samples from both categories.

Публикации:

- **Mitkova Valentina. Yelena Lembersky and Galina Lembersky, Like a Drop of Ink in a Downpour: Memories of Soviet Russia (Book review) – In: Aspasia, International Yearbook of Central, Eastern and Southeastern European Women's and Gender History, Vol. 16 (1), 2022, p. 227-230; ISSN (print): 1933-2882**

Тематизирането върху съветския контекст от периода на Студената война и многостранната липса на свобода (физическа и духовна, личностна и политическа), която го дефинира, анализирани през оптиката на женския опит, попада във фокуса на редица задълбочени феминистки изследвания през последните години. В *Women's Experience of the Holodomor: Challenges and Ambiguities of Motherhood*, например, Оксана Киш интерпретира една от най-тежките национални катастрофи в украинската история като изключително предизвикателство към нормативните представи и практики, дефинитивни за майчинството, като епизод, подкопаващ мита за безусловния, безкористен майчински инстинкт. *Carrying Linda's Stones: An Anthology of Estonian Women's Life Stories* – издание, редактирано от Сюзан Лий, е друго интелектуално усилие

да се документира, през женските наративи, социалният опит в контекста на тоталитарния режим и по-специално този на естонския народ, разселен и разпръснат по време и след Втората световна война. Фокусирайки се върху начина, по който тези процеси реферират към жените, личните истории, събрани в изданието артикулират различни напрежения между националната идентичност и въпросите на половото равенство. Сподейайки подобна чувствителност и реактуализирайки историята през женската оптика, мемоарите на Елена и Галина Лемберски *Like a Drop of Ink in a Downpour*, анализирани в настоящата статия, съчетават трезвото документиране на реални събития, репрезентативни за режима в Съветска Русия от 70-те и 80-те години години на XX век с емоционалната наситеност на личния опит. Преплитайки полярни възприятия и сблъсквайки личностни състояния – носталгия и страх, очакване и безнадеждност, самота и интимност, чувство за безродство и културна принадлежност – първоличностният разказ на майка и дъщеря – Галина и Елена (Альона) Лемберски — изгражда ярка панорама на бурните, катастрофични събития в живота на героините в съветския контекст по време на Студената война.

Examination of the Soviet context during the Cold War period and the multifaceted absence of freedom that defined it (physical and spiritual, personal and political), analyzed through the optics of women's experience, has been at the center of a number of powerful feminist studies in recent years. In "Women's Experience of the Holodomor: Challenges and Ambiguities of Motherhood," for example, Oksana Kis reflects on this genocidal event in Ukrainian history as an extraordinary challenge to normative ideas and practices of mothering, an episode undermining the myth of an unconditional, selfless mothering instinct. *Carrying Linda's Stones: An Anthology of Estonian Women's Life Stories*, edited by Suzanne Lie, is another intellectual effort to document through telling women's stories the social experience under the totalitarian regime—in this case, the experience of the Estonian people who were displaced and misplaced during and after World War II. Focusing on the way that these processes affected women's lives in particular, the collected personal narratives articulate various tensions between national identity and questions of gender equality. Sharing a similar sensitivity and reconstructing history through women's lenses, Yelena and Galina Lembersky's memoir *Like a Drop of Ink in a Downpour*, analysed by the current article combines the sober documentation of real events in Soviet Russia from the 1970s and 1980s with the emotional density of personal experience. Intertwining polar perceptions and confronting personal states—nostalgia and fear, anticipation and hopelessness, loneliness and intimacy, a sense of rootlessness and cultural belonging—it

builds a vivid panorama of the turbulent, catastrophic events in the life of mother and daughter—Galina and Yelena (Alëna)—in the Soviet context during the Cold War.

- **Valentina Mitkova. The problematic emancipation of women under state socialism: Zhenata dnes and the readers' letters, 1960–1970 – In: Luleva, A., Petrova, I., Petrov, P., Kazalarska, S. Bogdanova, Z., Yancheva, Y. (eds.) *Everyday Socialism: Promises, Realities, and Strategies*, Sofia, 2022, p. 166-187; ISBN: 978-619-245-214-8**

Предоставяйки задълбочен материал за социални, културни и исторически изследвания на държавния социализъм (с фокус, вариращ от ежедневието и консуматорската култура до набора от медийни практики, формиращи социални и поведенчески модели), списание „Жената днес“ – печатен орган на Комитета на българските жени, издаван от 40-те години на XX век, е емблематичен проект преди всичко със своята възпитателна роля и принос към идеологическото конструиране на нормативната социалистическа женственост. Създадено да артикулира прогресивния социалистически проект за еманципация и модернизация на жените, в началните години на своето съществуване списанието стриктно се придържа към редакционна политика и композиционна архитектура, съответстващи на доминиращия (официален) наратив, санкциониран от партията и държавата. От 1960 г. насетне обаче на страниците му се разгръща различен (автономен) дискурс, най-ярко проследим в контекста на читателските писма. Влизайки в диалог със списанието, читателките артикулират съществуващото напрежение между социалистическия обществен проект и действителността, между идеологията и трудностите, с които българските жени се сблъскват в реални (ежедневни) ситуации. Сред маркерите на това напрежение, артикулирани в диалога „списание-читателки“ са устойчивостта на патриархалната менталност, неустановеността на социалните роли и размитите представи за семейните отговорности, трудното балансиране между множеството женски задължения, непрекъснатият натиск за по-висока раждаемост, социалистическият аскетизъм, табуиращ теми, свързани със сексуалността, икономиката на недоимъка. Към проблематичността на женската еманципация по времето на държавния социализъм, обект на анализ на настоящата статия, сп. „Жената днес“ ще демонстрира силна чувствителност през следващите години под ръководството на Соня

Бакиш, постепенно въвеждайки нови теми и идеи за жените и отношенията между половете, упражнявайки „криптополитически активизъм“ (Кристен Годси)

Providing profound material for social, cultural and historical research on state socialism (with a focus varying from daily cultural routine and consumer culture to the range of media practices forming social and behavioural models), the magazine *Zhenata dnes* (The Woman Today) – an issue of the Committee of Bulgarian Women, published since the 1940s, is mainly emblematic with its educational role and contribution to the ideological construction of normative socialist femininity. Designed to articulate the progressive socialist project for emancipation and modernization of women, the magazine kept true to an editorial policy and compositional architecture corresponding to the dominant (official) narrative sanctioned by the Party and the state. Since 1960, however, a different (autonomous) discourse developed on its pages, which is perceptible in the readers' letters. Entering a dialogue with the magazine, the readers articulated the tensions between the socialist project and reality, the ideology and the difficulties Bulgarian women faced in real situations. Among the markers of those tensions were the sustainability of patriarchal mentality, the uncertainty of social roles, as well as the blurred notions of family duties, the difficult balancing among multiple women's responsibilities, the constant pressure for higher birth rates, the socialist asceticism which tabooed themes referring sexuality, the economy of scarcity. The problematic emancipation of women under state socialism was an issue to which *Zhenata dnes* would show strong sensitivity in the coming years with Sonia Bakish in the position of its editor-in-charge. The magazine would gradually introduce new themes and ideas about women and gender relations, as well as perform “cryptopolitical activism” (Kristen Ghodsee).

- **Валентина Миткова. Списание „Икономика и домакинство“ (1921-1944) – наръчник по европеизация и културна модернизация на българките между двете световни войни – В: Людмила Малинова (състав.) *Жените в българската литература и култура. Книга втора*. София: Университетско издателство „Св. Климент Охридски“ – под печат**

В рамките на българската национална държава, цивилизационните обществени тенденции, стремежът към асимилиране на европейския опит и менталност до голяма степен се демонстрират от вълната женски периодически издания – вестници и списания с ясно заявен феминистки профил и такива, попадащи в категорията „домакински печат“, публикувани до Втората световна война. Лидер в нишата си в междувоенния период, списание „Икономия и домакинство“ (1921-1944) с издатели Теодора и Стефан Пейкови, обект на анализ на настоящата статия, се откроява като истински наричник по европеизация и културна модернизация на българките, допринася за интензифицирането на процесите на личностно и обществено осъзнаване на женския пол в страната, активно съдейства за неговата публична видимост и значимост. Сближавайки риториката си с идеите на „релационния“ феминизъм според типологията на американската историчка Керен Офън, списание „Икономия и домакинство“ е интерпретирано като идеен продължител на първото влиятелно (прогресивно) българско женско издание, попадащо в категорията на домакинския печат – сп. „Мода и домакинство“ на Елена Ушева.

Since the establishment of the Bulgarian nation state, the civilizational social trends, the aspiration of Bulgarians to assimilate European lifestyle and mentality had been largely demonstrated by the wave of women's periodicals – by the newspapers and magazines with a clearly stated (individualist) feminist profile and by those falling into the category of "household press", published until the World War II. A leader in its niche in the interwar period, the magazine *Ikonomia i domakinstvo* ("Economy and Household"), 1921-1944, edited and published by Teodora and Stefan Peikovi stood out as a real handbook on Europeanization and cultural modernization of Bulgarian women. It largely contributed to the intensification of the processes of personal and public awareness of the women's gender in the country and actively worked on its public visibility and significance. Aligning its rhetoric with the ideas of the "relational" feminism according to the typology introduced by the American historian Karen Offen, *Ikonomia i domakinstvo* is interpreted as an ideological successor of the first influential (progressive) Bulgarian women's periodical falling into the category of the "household press" – the magazine *Moda i domakinstvo* ("Fashion and Household") edited and published by Elena Usheva.

- **Валентина Миткова. Българският женски периодичен печат от края на XIX – началото на XX век (поглед към „домакинските“ издания) – В: *Литературна мисъл*, 2021, бр. 1, с. 60-83; ISSN (print): 0324-0495**

Статията се фокусира върху женския периодичен печат с домакински профил в България от края на XIX – началото на XX век и усилията му, през частната сфера на дома и семейството, през релационно феминистка риторика, да допринесе за еманципацията и културната модернизация на българските жени. Посланията на домакинските издания са осмислени като отражение на идейните преплитания между българския и други европейски контексти (като френския, английския, руския и гръцкия), в които „женският въпрос“ и неговото решаване са разпознати като ключов елемент от проектите за национално развитие и модернизация. С оглед на факта, че женският периодичен печат в навечерието на XX век функционира като един от главните лостове на зараждащата се българска публична сфера, подобно на функциите му в други европейски общества, статията изказва убеждение, че същият може да бъде ползотворно изследван чрез прилагането на релативен и рефлексивен подход, или както демонстрира Франсиска де Хаан в проучването си върху женските движения и феминизми, в парадигмата на „преплетената история“ – стратегия, вече успешно инструментализирана от учени, изследващи развитието и спецификите на женските движения на Балканите (като Ана Коларич, Исидора Грубачки, Аслъ Даваз и др.)

The article focuses on the women's periodical press with a household profile in Bulgaria from the end of the XIX till the beginning of the XX century and its efforts, by focusing on the private sphere of the home and family and including relational feminist arguments in its rhetoric, to contribute to the emancipation and cultural modernization of Bulgarian women. The progressive messages of the local household periodicals are interpreted as a reflection of the ideological entanglements between the Bulgarian and other European contexts (such as the French, the English, the Russian and the Greek), in which the "women's question" and its solution were recognized as a key element of the projects for national development and modernization. Considering the fact that women's periodical press on the eve of the 20th century functioned as one of the main levers of the developing Bulgarian public sphere, similarly to its role in other European societies, the article argues that it can be productively studied through the application of a relative and reflexive approach, or, as the feminist historian Franciska de Haan demonstrated in her study of women's movements and feminisms, in the paradigm of "the

entangled history" - a strategy already successfully instrumentalized by researchers of the development and characteristics of women's movements on the Balkans (such as Ana Kolaric, Isidora Grubački, Asli Davaz, etc.)

- **Валентина Миткова. Женският социалдемократически печат и отразените в него идеи за еманципация на българките: в. „Благоденствие“ (1921-1924) и в. „Недоволната“ (1931-1934) – В: *LiterNet. Списание за литература, изкуства, хуманитарни и социални изследвания*, 2021, бр. 2; ISSN (online): 1312-2282**

Статията проследява и анализира еманципаторската риторика на вестниците „Благоденствие“ (1921-1924) и „Недоволната“ (1931-1934), обективиращи идеологията и целите на една от влиятелните леви женски организации в България, създадени след Първата световна война - Женския социалдемократически съюз (ЖСДС). Изданията са позиционирани в категорията на експлицитно феминистките издания от типа на „Женски глас“, „Равноправие“, „Гражданка“, „Женски труд“, тъй като, подобно на тях, интерпретират националната модернизация и обновление в обвързаност с подобряване положението на жените, с разширяване полето на житейския им избор, с превръщането им в значими субекти на социалната и политическата сцена. Макар че изповядват и пропагандират женска еманципация от социалистически тип - овластяване на жените чрез пробуждане на тяхното класово, гражданско и личностно съзнание, в аргументацията си печатните органи на българските социалдемократки припознават и редица идеи, характерни за „буржоазния“ феминизъм, от който систематично се стремят да се разграничат. Оттук и осмислянето на визиите им за решаването на „женския въпрос“ като синкретични, съчетаващи социалистически и либерално феминистки аргументи - обвързани с класови искания, изразяващи остра чувствителност по отношение на икономическите несправедливости в рамките на социума, но същевременно артикулиращи надкласова (общофеминистка) непримиримост към различните форми на дискриминация по полов признак, устойчиво репродуцирани в модерна България.

The article traces and analyzes the emancipatory rhetoric of the newspapers "Blagodenstvie" (1921-1924) and "Nedovalnata" (1931-1934), objectifying the ideology and goals of one of the

influential left-wing women's organizations in Bulgaria, established after the World War I - the Women's Social Democratic Union. The periodicals are located within the category of the explicitly feminist press, represented by influential media projects such as "Zhenski glas" ("Women's Voice"), "Ravnopravie" ("Equality"), "Grazhdanka" ("Woman Citizen"), "Zhenski trud" ("Women's Work"), etc. Like the latter, the mouthpieces of the Women's Social Democratic Union interpreted national modernization and progress in connection with improving the situation of women, expanding the field of their life choices, turning them into significant agents of the social and political scene. Although "Blagodenstvie" and "Nedovalnata" professed and propagated women's emancipation of the socialist type meaning empowerment by awakening class, civic and personal consciousness of the "second sex" in the country, they also included ideas typical of "bourgeois" feminism in their argumentation - that feminism from which they systematically strived to differentiate. The current article argues that the social democrats' visions for the solution of the "women's question" were to a great extent syncretic, combining socialist and liberal feminist arguments - tied to class demands, expressing explicit sensitivity regarding economic injustices within society, but at the same time articulating an above-class (general feminist) intolerance towards the various forms of gender discrimination, reproduced in modern Bulgaria.

- **Миткова, В., Полови аспекти в историята на книгата: съвременни изследвания върху женското авторство и редакторска / журналистическа дейност – В: МУЗЕИ, БИБЛИОТЕКИ И АРХИВЫ В РЕАЛИЯХ СОВРЕМЕННОГО МИРА Сборник материалов X Международных музейных чтений «Современные проблемы музеологии», Орел, 2021, с. 234-245.**

Статията тематизира върху възможността за съществуване на интердисциплинарна, полово сензитивна история на книгата, позволяваща реконструкция на ключови прояви на женската интелектуална активност в сферата на книжовността (в полето на литературата и публицистиката). Проследени са съвременни изследвания върху женското авторство и редакторска/ журналистическа дейност, провеждани в източноевропейски (балкански) и български контекст, които, опирайки се на западната традиция, се стремят да очертаят местния книжовен опит на жените, анализирайки неговите специфични особености. Реконструирането на женското интелектуално минало

и трасирането на нови проучвания, прицелени в запълване на празнините в женската книжовна история са осмислени като реална възможност за поместването на жените в комуникационната верига на книгите и адекватното вписване на женския пол в социалната история на културата.

The article focuses on the possibility of the existence of an interdisciplinary, gender-sensitive history of the book, allowing the reconstruction of key manifestations of women's intellectual activity in the field of literature and journalism. Contemporary research on women's authorship and editorial / journalistic activity, conducted in Eastern European (Balkan) and Bulgarian contexts is traced for the purpose: based on the Western tradition, its aim is to outline the local literary experience of women, analyzing its specific features. Reconstructing women's intellectual past and tracing new research aimed at filling the gaps in women's literary history are interpreted as a real opportunity to include the female gender in the communication chain of the books, as well as into the social history of culture.

- **Valentina Mitkova, Household Periodicals, Modernisation and Women's Emancipation in Bulgaria (1890s to WWI) – In: *Feminist Encounters. A Journal of Critical Studies in Culture and Politics*, Vol. 4 (2), 2020, p. 1-11, ISSN (online): 2468-4414**

Целта на статията е да проследи как популярните издания, насочени към женската читателска аудитория, или женският периодичен печат, допринасят за еманципацията и културната модернизация на българките от края на XIX век до времето на Първата световна война (1914 г.) Обект на изследване са т.нар. „домакински“ издания – вестниците и списанията с адресат жените, които съзнателно избягват политизация, опитвайки се да модернизират и еманципират своите читателки в рамките на личното пространство на „женския свят“ (разбиран като дом и семейство). Включвайки релационнофеминистки аргументи в своята реторика, подобни издания съвсем не се ограничават в опита си за образцова реконструкция на частната сфера в разнообразието от естетическите и моралните ѝ параметри. Превръщайки се в ключов елемент от популярната култура на страната, домакинският печат оказва неочакван политически и социален субверсивен ефект: макар и традиционно разположен в измеренията на „домашното“, същият допринася за интензифициране на процесите на личностно и

социално осъзнаване на „втория пол“ в България, снабдявайки жените с публична видимост и спомагайки за възприемането им като активни участнички в изграждането на модерния (европейски) профил на страната. Нещо повече, най-прогресивните проекти сред домакинските издания допринасят за политическата мобилизация на жените, подкрепяйки каузата на експлицитно феминистките вестници и списания за промяна на обществените нагласи към така наречения „женски въпрос“. Пример за модернизационните усилия на домакинската периодика и чувствителността към съвременните еманципаторски идеи е един от пионерските женски проекти в тази категория - списание „Мода и домакинство“ (1897-1906), редактирано и публикувано от Елена Ушева. Включвайки релационно феминистки аргументи в своята реторика (по дефиницията на американската историчка Керън Офен), списанието на Ушева, както и домакинските издания като цяло, се опитват паралелно да отговорят на спецификите на собствения им български (и балкански) социален, икономически и културен контекст (белязан от устойчиви патриархални представи за ролите, отговорностите и обществения статус на жените), и на еманципаторските тенденции в глобален мащаб.

The aim of the article is to trace how popular publications aimed at female audiences, the women's press, contributed to the emancipation and cultural modernisation of Bulgarian women from the end of nineteenth century until 1914. The subject of research are the so-called 'household periodicals' - the newspapers and magazines addressing women, that deliberately avoided politicisation and tried to modernise and emancipate their readers within the private space of the 'women's world' (understood as home and family). Incorporating relational feminist arguments in their rhetoric, such periodicals did not confine themselves to the attempt of building an exemplary reconstruction of the private sphere in the variety of the aesthetic and moral dimensions of that field. Becoming an important part of the country's popular culture the so called "household" periodicals had an unexpected political and social subversive effect: although traditionally located in the domestic circle, they actually contributed to intensifying the processes of personal and social awareness of the "second sex" in Bulgaria, making women publicly visible and helping for their perception as active participants in building the modern (European) profile of the country. More than that, the most progressive projects from that category contributed to the political mobilization of women, supporting the cause of the explicitly feminist journals for changing public attitudes to the so called "woman question" . An example of the household periodicals' modernising efforts and sensitivity to modern emancipatory ideas was one of the pioneering women's projects in this category, the magazine

Moda i domakinstvo ('Fashion and Household'), 1897-1906, edited and published by Elena Usheva. By incorporating relational feminist arguments into its rhetoric (according to the American historian Karen Offen's definition) Moda i domakinstvo and the group of the household periodicals in general tried to correspond both to the specifics of their Bulgarian (and Balkan) social, economic and cultural reality (with its resilience of patriarchal ideas of women's roles, responsibilities and societal status), and to the emancipatory tendencies on a global scale.

- **Valentina Mitkova. The Making of Intellectual Women (Review article) – In: *Aspasia, International Yearbook of Central, Eastern and Southeastern European Women's and Gender History*, Vol. 14 (1), 2020, p. 153-159, ISSN (print): 1933-2882**

В последните години, в контекста на променена (постсоциалистическа и полифонична) политическа и социокултурна среда, хуманитарните науки в български контекст регистрират продуктивен и авторитетен женски принос. Решително надскачайки дисциплинарни и методологически граници, включвайки аналитичната оптика на деконструкцията и постмодернизма, българските изследователки в областта на литературата, литературната историография и социо-културната история тематизират върху широк кръг от проблеми, чертаят нови изследователски траектории, преосмислят културната традиция и интелектуалната приемственост между поколенията. Проблематизирайки половите йерархии в сферата на интелектуалните активности, както и популярните представи за каноничност в областта на културното производство, те съсредоточават усилията си върху извеждането на пишещите жени от сферата на маргиналността, където са традиционно позиционирани, утвърждават приноса на женското авторство в плана на модерната българска история. Трите книги – резултат на колективни изследователски усилия, анализирани в статията – „Литературата: Удоволствия и предизвикателства. Юбилеен сборник в чест на проф. Милена Кирова“, „Парачовешкото: Грация и гравитация. Юбилеен сборник в гр. на проф. Миглена Николчина“ и „Жените в българската литература и култура“ – са примери именно в тази насока: демонстриращи женската интелектуална продуктивност и многообразие, трасиращи многостранните усилия на водещи изследователи в съвременната българска хуманитаристика

In recent years, in a changed (postsocialist and polyphonic) political and sociocultural environment, humanities in the Bulgarian context have registered a highly productive and authoritative female participation and expertise. Decisively crossing disciplinary and methodological boundaries, incorporating the analytical optics of deconstruction and postmodernism, Bulgarian women researchers in the fields of literature and literary historiography and social and cultural history have successfully mobilized a wide range of problems, drew new research trajectories, and rethought the cultural tradition and intellectual continuity among generations. While problematizing the legacy of the androcentric regimes and popular notions of canonicity in the field of cultural production, they have focused their efforts on bringing women out of the sphere of marginality where they have been traditionally positioned and validating their contributions to the writing of modern Bulgarian history. The three books referenced in the article - *Literaturata: Udovolstvia i predizvikatelstva. Jubileen sbornik v chest na prof. Milena Kirova* (The literature: Pleasures and challenges. Anniversary collection in honor of Prof. Milena Kirova); *Parachoveshkoto: Gracia i gravitacia. Jubileen sbornik v chest na prof. Miglena Nikolchina* (The parahuman: Grace and gravity. Anniversary collection in honor of Prof. Miglena Nikolchina) and *Zhenite v bulgarskata literatura i kultura* (The women in Bulgarian literature and culture) are analyzed as embodying similar examples of women's productivity and diversity in the field of intellectual activities, highlighting the multifaceted efforts of some of the leading women researchers in contemporary Bulgarian humanities

- **Valentina Mitkova, Gender Tutelage and Bulgarian Women's Literature (1878–1944) – In: *Aspasia, International Yearbook of Central, Eastern and Southeastern European Women's and Gender History*, Vol. 12 (1), 2018, p. 91-111, ISSN: 1933-2882**

Статията се фокусира върху дейността на българските пишещи жени, тяхната рецепция и проблематичното битие в контекста на модернизационните процеси и еманципаторските тенденции, регистрирани в българското общество от създаването на националната държава през 1878 г. до 40-те години на XX век. Анализът се основава на концепцията за (интелектуалната) йерархия на половете и механизмите на половото настояничество (Барбара Бекер-Кантарينو), проследими в спецификата на женските литературни текстове, техния критичен и обществен резонанс, както и в плана на сложната обвързаност на авторките с това, което се утвърждава като български

литературен канон. Практиката на тълкуване на женското писане не толкова на базата на художествените му параметри, колкото през половата му определеност се очертава като ключова артикулация на патриархалния манталитет, доминиращ в българското общество, въпреки модернизационните усилия, демонстрирани в национален мащаб. Собствено в полето на литературата (място на обективация на половото настояничество), тази практика е заложена както в упоритото четене на женски текстове през призмата на женската природа, така и чрез включването на пишещите жени в интелектуални/емоционални структури и пигмалионов сюжети. Темата е актуална поради осезаемото отсъствие на женски творчески имена в корпуса от български автори/художествени текстове, мислени за репрезентативни по отношение на националната идентичност и култура. Изследването се позовава на първоизточници като произведения на български писателки и поетеси, периодичен печат от периода, архивни материали, както и на научни публикации, свързани с темата.

This article focuses on Bulgarian women writers' activities, their reception, and their problematic existence in the context of the modernizing and emancipatory trends in Bulgarian society from the establishment of the Bulgarian nation state (1878) till the 1940s. The analysis is based on the concept of the (intellectual) hierarchy of genders and mechanisms of gender tutelage (Barbara Becker-Cantarino), traced in the specifics of women's literary texts, their critical and public resonance, and the authors' complicated relation with the Bulgarian literary canon. The practice of interpreting women's writing not so much on the basis of its artistic parameters but through its gender definition emerges as a key articulation of the patriarchal mentality dominant in Bulgarian society despite modernization efforts after the establishment of the nation state. Particularly in the field of literature, a site of the display of gender tutelage, it can be traced both in the persistent reading of women's texts through the lens of female nature and by incorporating women writers in intellectual/emotional structures like Pygmalion story lines. The question is topical, given the noticeable absence of women writers in the corpus of Bulgarian authors/ literary texts, thought and among those considered representative in terms of national identity and culture. The study is based on primary source materials such as works by Bulgarian women writers, the periodical press from the period, various archival materials, and scholarly publications relevant to the topic.

- **Valentina Mitkova. Amelia Sanz, Francesca Scott, and Suzan van Dijk. Women Telling Nations (Book review) – In: *Aspasia, International Yearbook of Central, Eastern and Southeastern European Women's and Gender History*, Vol. 10 (1), 2016, p. 205-209; ISSN (print): 1933-2882**

Въпреки че въпросите за националното формиране и национализма традиционно попадат във фокуса на научните изследвания, сравнително рядко се набляга на факта, че поради андроцентричния патос на историческите разкази като цяло, националните проекти засягат мъжете и жените по различен начин. Настоящата статия се фокусира върху сборника с изследвания *Women Telling Nations* със съставителки и редакторки Амелия Санс, Франческа Скот и Сюзън ван Дийк, чертаещ образа на жените като реални участнички в процесите на национално формиране от XVI до XIX век. Целта е да се докаже, посредством анализ на вариациите на женска активност (най-вече интелектуална) в плана на националното утвърждаване, че ролята на „втория пол“ в тези процеси е межкултурна, транссоциална и трансполитическа. Проследявайки - на широка европейска сцена и в рамките на различни социокултурни контексти - женската литературна дейност между XVI и XIX век, статиите, включени в изданието са осмислени през приноса им за осветляване на различните стратегии на включване на жените в националните дискурси, на стремежите на представителките на женския пол да надскочат периферията на социума, в която са традиционно позиционирани.

Although the issues of national formation and nationalism traditionally fall within the focus of scientific research, stress has been relatively rare on the fact that, due to the androcentric pathos of historical narratives in general, national projects affected men and women differently. The article analyzes the collection of studies *Women Telling Nations*, edited by Amelia Sanz, Francesca Scott, and Susan van Dijk, which, by contrast, represented women as real participants in the formation of nations in the period from the sixteenth to the nineteenth century. The goal is to prove, through analyzing variations of female activity (mainly intellectual) in the national establishment and evolution, that women's role in the process was cross-cultural, transsocial, and transpolitical. Tracking a broad European scene and within different sociocultural contexts of female literary activity between the sixteenth and nineteenth centuries, the articles included in the volume are interpreted as shedding light on the various

modes of women's inclusion in national discourses, on their aspirations to vacate the periphery of social space, where they are traditionally positioned.

- **Valentina Mitkova. New Perspectives on Bulgarian Women of Letters (Review article) – In: *Aspasia, International Yearbook of Central, Eastern and Southeastern European Women's and Gender History*, Vol. 13 (1), 2019, p. 167-174; ISSN (print): 1933-2882**

Интересът към живота и интелектуалното наследство на българските писателки, техният индивидуален творчески опит и обществено признание, попада във фокуса на редица съвременни български изследователки като Милена Кирова, Миглена Николчина, Амелия Личева, Надежда Александрова, Красимира Даскалова, Людмила Малинова. Прицелени в извеждането на авторките и интелектуалките от сферата на маргиналността, където са традиционно (канонично) позиционирани, проучванията им върху конкретни казуси на пишещи жени у нас се стремят да реабилитират женските творчески и обществени позиции и активности, да ги осмислят като национално репрезентативни, ключови за формирането на съвременната българска култура. Фокусиращи критическото и общественото внимание върху отделни представителки на българските пишещи жени, произведения като „Мара Белчева: Поезия“ и „Мара Белчева: Проза и преводи“ с редакторка и съставителка Милена Кирова, и „Екатерина Каравелова—Лора Каравелова: Културноисторическият сюжет „майки-дъщери“ в български контекст“ с авторка Ваня Георгиева са приносили именно в тази насока. Освен че обогатяват националната литературна историография, същите провокират и стимулират нови размисли и оценки върху значими топоси и фигури от българската културна история.

The interest in Bulgarian women writers' lives and intellectual heritage, their individual creative experience and public recognition, falls within the focus of a number of contemporary Bulgarian researchers such as Milena Kirova, Miglena Nikolchina, Amelia Licheva, Nadezhda Alexandrova, Krassimira Daskalova, and Lyudmila Malinova. Oriented toward the recovery of women authors and intellectuals from the sphere of marginality, where they were traditionally (canonically) positioned, these scholars aim to interpret the creative and public activities of such women as nationally representative and contributing to the formation of modern Bulgarian culture. Drawing critical and public attention to specific cases of women of letters, works such as *Mara Belcheva: Poezia* (*Mara Belcheva: Poetry*) and *Mara Belcheva: Proza i prevodi* (*Mara*

Belcheva: Prose and translations), edited by Milena Kirova, and Ekaterina Karavelova—Lora Karavelova: Kulturnoistoricheskiat sjuzhet “maiki-dushteri” v bulgarski context (Ekaterina Karavelova—Lora Karavelova: The cultural-historical subject “mothers-and-daughters” in the Bulgarian context), by Vanya Georgieva, contribute precisely to the above-mentioned context. Apart from enriching the national literary historiography, they provoke new reflections and evaluations on prominent places and figures in Bulgarian cultural history.

- **Mitkova, Valentina *Bulgarian Women Writers and the Resistance of the Literary Canon* (Review article) – In: *Aspasia. The International Yearbook of Central, Eastern and Southeastern Women's and Gender History*, Vol. 9 (1), 2015, p.152-156, ISSN (print): 1933-2882**

Третирането на женското авторство като второстепенно, непредставително, поставянето му в йерархична подчиненост спрямо мъжкото писане и оттам - позиционирането му в периферията на българската литературно-историческа сцена е специфична стратегия на мислене-възприятие, демонстрираща потенциала си да надскача времеви периоди и културни реалии. Доказва го устойчивата андроцентричност на българския литературен канон, списъкът на автори и творби, институционално и образователно чествани и преутвърждавани като национални културни еталони. Отсъствието на писателки от компендиума на българското литературно творчество, мислено като репрезентативно за националната идентичност и култура, парадоксално премахва дистанцията между социокултурни контексти и идеологически парадигми, смятани за несъвместими в плана на българската история. Въпросът за периферната позиционираност на женското писане в роден контекст, необходимостта от неговото преосмисляне привличат вниманието на все повече български литературни исторички. Настоящата статия се фокусира върху работата на две от тях – Албена Вачева и Милена Кирова – и двете съвременни изследователки със сериозен интерес към българската женска литература, към нейните традиции, естетически възприятия, специфики, към сложните ѝ връзки с литературния канон. Освен че осветляват общия културно-исторически климат на времето, върху което се концентрират, техните произведения, сред които „В периферията на канона. Български писателки през първата половина на XX век“ с авторка А. Вачева и „Неслученият канон: български писателки от 1944 година до наши дни“ със съставителка и редакторка М. Кирова, тематизират върху преобладаващите социални нагласи,

напрежения и стремежи, чертаещи проблематичното социално и творческо битие на писателките в рамките на буржоазна България и по времето на държавния социализъм. Анализирайки това битие, разглеждайки го през конкретни казуси на изкушени от перото жени, двете изследователки допринасят за реабилитацията на женското авторство и неговите постижения, търсят адекватното му вписване в процесите и явленията, формиращи българската литературна и културна сцена.

Treating female authorship as secondary, unrepresentative, placing it in a hierarchical subordination to male writing and, hence, positioning it in the periphery of the Bulgarian literary and historical scene, is a specific strategy of thinking and perception, able to transcend time and cultural realities. This has been proved by the sustained androcentric nature of the Bulgarian literary canon or by the list of the Bulgarian authors honored and reaffirmed by national institutions and educational policy. The absence of women writers in the compendium of Bulgarian literary works interpreted as representative in terms of the national identity and culture paradoxically eliminates the distance between socio-cultural contexts and ideological paradigms regarded as incompatible in Bulgarian history. Questioning the peripheral positioning of women's writing in the native context has been drawing the attention of a rising number of Bulgarian literary historians. The current article focuses on two of them: Albena Vacheva and Milena Kirova—both with a serious interest in Bulgarian women's literature, its traditions, ways of expression, specific features, and complex relations with the national literary canon. Besides shedding light on the general cultural and historical climate of the time they focus on, their works, among which *V periferiata na kanona. Bulgarskite pisatelki prez purvata polovina na 20 vek* (In the periphery of the canon. Bulgarian women writers in the first half of the twentieth century) by A. Vacheva and *Neslucheniat kanon: Bulgarski pisatelki ot 1944 godina do nashi dni* (The canon that did not happen: Bulgarian writers from 1944 to the present day) edited by M. Kirova, discuss the prevailing social attitudes, tensions, and aspirations, outlining women writers' problematic social and artistic existence within bourgeois Bulgaria and under the state socialism. Through analyzing that existence and tracing it in particular cases of Bulgarian women tempted by the pen, both researchers contribute to the rehabilitation of female authorship and its achievements, seeking its proper incorporation into the processes and phenomena that formed the Bulgarian literary and cultural stage.